

*Ad philosophiae studia invitantur
humiles et mansueti ut gradibus exaltentur.*
**Idealul moral al filosofului universitar
la începutul secolului al XV-lea**

Lect. Dr. Mihai MAGA

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj
Grant UBB-GTC № 31797/2016

28 martie 2017

- 1** Discursuri universitare la Universitatea din Praga
  - Curricula Facultății de Arte
  - Structura discursului
  - Conflictul husit

- 2** Recommendatio baccalaureorum: “Invitati ascendant”
  - Manuscris și surse
  - Text

Discursuri universitare la Universitatea din Praga

FRANTIŠEK ŠMAHEL (ed.), *Die Prager Universität im Mittelalter / The Charles University in the Middle Ages*, Brill, Leiden–Boston, 2007, pp. 213–307.

- *trivium* (logica, gramatica...), *quadrivium* (matematica, muzica, *Elementele, Metafizica, astronomia, Politica, Economica...*)
- erau predate 35 de cărți, doar 8 erau obligatorii pentru bacalaureat și 15 pentru masterat
- într-un semestru, candidații puteau urma maxim 2 cursuri obligatorii pentru absolvire
- candidatul la bacalaureat era obligat să urmeze între 88–118 săptămâni de curs, iar pentru masterat în plus 158–237 săptămâni
- în urma absolvirii Facultății de Arte, studenții primeau titlul de *baccalaureus artium*
- doar 25%–33% din studenții înscriși terminau studiile
  - taxele erau mari (cca. 24 *sex. grossi pragenses* pentru 4 ani; $24 \times 60 \times 3,9g = 5616g \text{ Ag.} \approx 20\,000 \text{ €}$ *echiv. put. cump. azi*)
  - unii se înmatriculau la facultate doar pentru beneficiile statutului de universitar (*clericus*)

- candidatul trebuia:
  - să prezinte lista de cursuri urmate
  - să jure că a participat la numărul de cursuri prescrise și că și-a plătit toate taxele
- era înregistrat pentru examenele finale (*intitulatus*)
- examinarea era doar una formală
- după examinare, comisia vota ordinea finală a candidaților (*locatio*)
- candidații erau chemați de aprodul decanului (*bidellus*)
  - în termen de 15 zile erau obligați să plătească taxa de absolvire (*bursa*) și primeau chitanța (*signetum*)
- ulterior examinării, absolvenții erau prezentați într-o adunare festivă →

- candidații jurau în fața decanului că și-au îndeplinit toate obligațiile
- adunarea festivă determina cui să i se acorde titlul și cui nu (excepții rare)
- candidații erau chemați și începea *presentatio*
  - fiecare candidat era luat de mână de magistrul său și prezentat decanului
  - magistrul declara că candidatul era calificat să primească titlul
  - candidatul jura:
    - să audieze *disputationes* și *lectiones*, cel puțin 3/săptăm., timp de 1 an
    - să participe într-o *disputatio* la 1 *quaestio* și 1 *sophisma*
    - pentru 2 ani să țină *lecturae* pe cărțile permise (cele opționale)
- candidații participau apoi la dezbateră (*determinatio*) unei *quaestio* și erau obligați să dea un răspuns (*positio*)
  - la final, ajutați de *bidellus*, schimbau roba de student cu tunica de *baccalaureus*
- ceremonia culmina cu discursul de acceptare (***recommendatio***), la finalul căruia li se conferea titlul de *baccalaureus* →

- un magistru prezenta o *recommendatio* pentru unul sau mai mulți absolvenți
- absolvenții erau lăudați pe rând în același discurs
- la sfârșitul discursului, magistrul pronunța conferirea titlului
- discursurile de recomandare la bacalaureat urmau aceeași structură ca celelalte discursuri universitare
= *sermo modernus*
  - *thema, prothema, divisio, prosecutio...*
  - *conclusio* = *pronuntiatio* sau *collatio*

apud HENRICUS DE HASSIA (DE LANGENSTEIN), *Tractatulus de arte predicandi valde utilis*, Leipzig, cca. 1500
et SIEGFRIED WENZEL, *Medieval 'Artes Praedicandi': A Synthesis of Scholastic Sermon Structure*, Toronto, 2015

1 *sermo antiquissimus* (*postillatio*)

- inițiată în Evanghelii și la Sfinții Părinți ↪ sec. I
- interpretare literală sau morală a scripturii

2 *sermo antiquus* (*homilia*)

- inițiată de Grigore cel Mare ↪ sec. VI
- comentare secvențială a unui pasaj biblic

3 *sermo modernus* (predică tematică, pr. scolastică, pr. universitară, pr. populară)

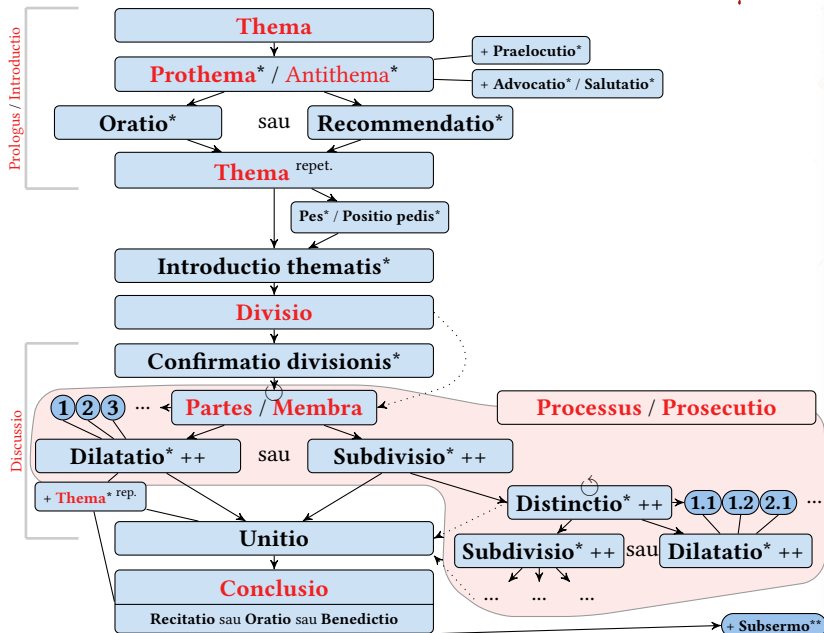
- inițiată de ordinele mendicante (OFM, OP) ↪ sec. XIII
- expunere structurată în *thema*, *prothema*, *divisio*, *subdivisio*...

3.1 *collatio* (*sermo collativus*)

- inițiată în mediul universitar ↪ sec. XIV
- structură simplificată, abreviată a *sermo modernus*

4 *sermo subalternus*

- inițiată ca o alternativă la *s. modernus* ↪ sec. XIV
- combinație între *sermo antiquus* și *sermo modernus*

- în jurul anului 1385 la Praga încep să fie influente tezele radicale ale lui JOHN WYCLIFF
  - *universalia realia, remanentia*, primatul Bibliei, antipapalism
- JAN HUS (1369–1415) – baccalaureus (1393), magister (1396), rector (1402–1403)
- magiștri importanți din tabăra husită: IERONIM DE PRAGA, STANISLAUS DE ZNOYMA, STEPHANUS DE PALECZ, MATHIAS DE KNÍN, JACOBELLUS DE MISA etc.
- prin *Edictul de la Kutná Hora* (18 ian. 1409) regele WENCESLAUS IV schimbă statutul Univ., acordând națiunii boeme 3 voturi și celorlalte națiuni (bavareză, saxonă, polonă) un singur vot
- în mai 1409 celelalte națiuni sunt expulzate din universitate în urma refuzului lor de a accepta *Edictul*
- la *Conciliul de la Konstanz* (1414–1418) wycliffismul și husitismul sunt condamnate, iar JAN HUS și IERONIM DE PRAGA sunt arși pe rug
- Războaiele Husite (1419–1434)

Husiții, nobilimea boemă husită, Lituania

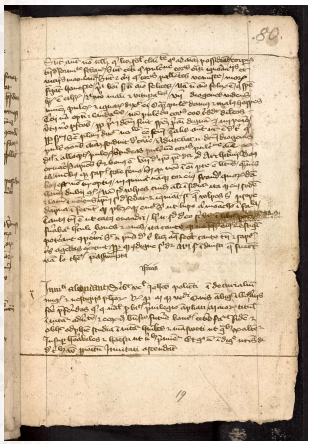
Sfântul Imperiu Roman, catolicii boemi, Statele Papale, Regatul Ungariei

Recommendatio baccalaureorum: “Invitati ascendant”

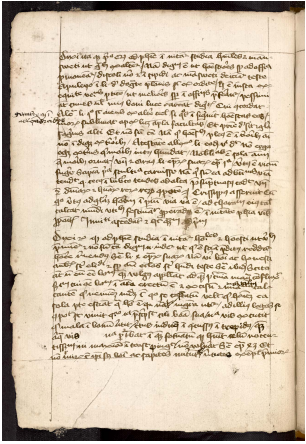
“Quaestiones, disputationes, recommendationes novorum rectorum, magistrorum, baccalariorum magna ex parte in universitate Pragensi habitae”

- Praga, sec. al XV-lea (post 1408)
- hârtie, 205 ff., 22 × 15 cm, 1 coloană, multiple mâini de scris
- → J. TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, tomus I, Praha, 1905, p. 506
→ <http://www.manuscriptorium.com/>
- conține:
  - 58 *quaestiones*
  - 40 *recommendationes*
  - 11 *sophismata*
  - 9 note și alte texte
- autori identificați: MARTINUS KUNSSONIS DE PRAGA, JOHANNES HUS, JOHANNES DE MUTA DICTUS SOPHISTA, GREGORIUS LEONIS DE PRAGA, BLASIUS LUPUS, PETRUS DE ALVERNIA

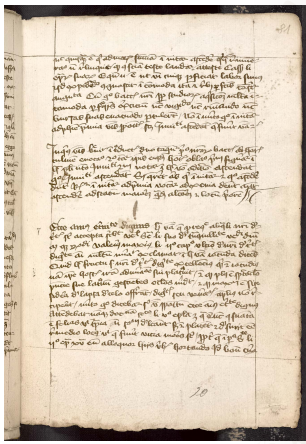
“Invitati ascendant”, ff. 80r–81r

80r

80v

81r

IOANNES SARESBERIENSIS, <i>Policraticus</i> , lib. IV, cap. 11, pp. 275–276, ll. 22–3	ANONYMUS, <i>Invitati ascendunt</i> (Pr.VIII.E.5, 80r–81r)	ANONYMUS, <i>Ite simul in ardua montis</i> (Pr.VIII.E.5, 14r–15v) precedat de introd. din <i>Quodd. LHUS</i> (1411). posibil MARTINUS KUNSSONIS DE PRAGA.	MARTINUS KUNSSONIS DE PRAGA (1430), <i>Ite simul seu ascendite simul in ardua montis</i> (Pr.VIII.E.5, 110r–114v) precedat de introd. din <i>Quodd. LHUS</i> (1411)	Magister GREGORIUS (?), <i>Ite simul in ardua montis</i> (Pr.X.C.3, 131rb–132ra) expl. "Magister Gregori in capitulo librum Ethicorum"
<p>Alendi prius sunt et in virtutibus exercendi; et, cum in eo profecerint, ut probentur illos virtutibus antecedere, quos debent honoribus anteire, invitati ascendunt et se civium suorum nequaquam subtrahant votis.</p> <p>Quis enim illos ambigit aliis praeferebunt, qui quasi naturali probitatis privilegio ampliati maiorum titulis invitantur ad virtutem et eorumdem beneficio future bonitatis aliis faciunt fidem?</p>	<p>Invitati ascendunt, scribit venerabilis IOHANNES POLICRATI in <i>De curialium nugis et vestigiis philosophorum</i>. Reverendi patres magistrisque venerandi, quis ambigit illos aliis fore preferendus, qui quasi probati privilegio ampliati maiorum titulis invitantur ad virtutem et eorumdem beneficio future bonitatis ceteris faciunt fidem?</p> <p>Et ob hoc ad philosophie studia invitantur humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur; insuper, honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur.</p> <p>Et ergo non indigne nostris dicitur de talibus iustum propositum: invitati ascendunt.</p>	<p>In invitatis, qui est minimum rerum propositum, quo vivamus, invenimus et sumus. [...]</p> <p>Pro recommendatione eorum assumo verba sapientis OVIDII et sic intonantis: Ite simul in ardua montis.</p> <p>Ego autem vobis, domini licentiatii pro hec imperatio 'ite', dico vos alloquendo, ascendite. Ascendite ergo "simul in ardua montis".</p> <p>Venerabiles patres, magistri dominique venerandi, quis inquam – ambigit illos aliis esse preferendus, qui quasi naturali privilegio fulciti maiorum titulis ad virtutem evocantur et eorumdem beneficio future bonitatis ceteris faciunt fidem?"</p> <p>Et ob hoc ad philosophie studia invitantur humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur; insuper, honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur, quibus non est fas premium virtutis denegare, cum honor sit premium virtutis, ut patet IV° Ethicorum.</p>	<p>In invitatis, qui est minimum rerum propositum, quo vivamus, invenimus et sumus. [...]</p> <p>igitur pro recommendatione nostrorum licentiorum sic intonantis assumo verba sapientis OVIDII: Ite simul seu ascendite simul in ardua montis.</p> <p>Venerabiles patres, magistri dominique venerandi, quis inquam – ambigit illos aliis esse preferendus, qui quasi naturali privilegio fulciti maiorum titulis ad virtutem evocantur et eorumdem beneficio future bonitatis ceteris faciunt fidem?"</p> <p>Et ob hoc ad philosophie studia invitantur humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur; insuper, honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur, quibus non est fas premium virtutis denegare, cum honor sit premium virtutis, ut patet IV° Ethicorum.</p>	<p>In pro aliquo congratulatione ad laudem nostrorum magistrorum aliqua restaret proponere, sed in duobus consideranda obprobrium non audent omnia habenda laxare ne magis in me culpa gratulationis subterfret. Duo enim sunt que a me conspicio michi, ymo vobis omnia contraria: unum ex parte augustinie que populi [...] ut igitur ipso hortante maiora concedere verba que scribit</p> <p>Ovidius poeta percipimus IV° libro <i>Metamorphoses</i> preassumpsit: Ite simul in ardua montis.</p> <p>Venerabiles patres, magistri dominique venerandi, quis inquam – ambigit illos aliis esse preferendus, qui quasi naturali privilegio fulciti maiorum titulis ad virtutem evocantur et eorumdem beneficio future bonitatis ceteris faciunt fidem?"</p> <p>Et ob hoc ad philosophie studia invitantur humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur; insuper, honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur, quibus digne exaltatio competit et ad ques etiam verbum imperativi debet dirigi ut ascendant cum autem nostri magistrandi sepius a philosophia sunt notati[...]</p>
	<p><i>Divisio (x2):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> ad philosophie invitatur studia humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur ad philosophie studia invitatur honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur 	<p><i>Divisio (x3):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> ascendant ad altam naturalis speculationis profunditatem ascendant ad altiorem moralis edificationis fecunditatem ad altissimam ergo magistratus honoris sublimitatem (sine dilatatio) 	<p><i>Divisio (x3):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> ascendant ad altam naturalis speculationis profunditatem ascendant ad altiorem moralis edificationis fecunditatem ad altissimam magistratus honoris sublimitatem 	<p><i>Divisio subsermonis (x3):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> personarum notatio imperativa cum dicitur 'ite' earumdem convincito solidativa cum dicitur 'simul' utrumque premium gradativa cum dicitur 'in ardua montis'

- IOAN DE SALISBURY, *Policraticus* (x4): **thema** , **prothema** , **pars 1**
- APULEIUS, *De dogmate Platonis* * (x2): **pars 1**
- GUALTERUS DE CASTELLIONE, *Alexandreis* (x2): **pars 1**
- HORAȚIU, *Epistulae* (x1): **pars 1**
- SENECA, *Epistulae* (x2): **pars 2**
- CASSIODOR, *Epistulae* * (x2): **pars 2**

---

* *apud* THOMAS HIBERNICUS, *Flores doctorum*

- Ce spune textul explicit?
  - la filosofie au acces doar cei care manifestă o chemare
    - trebuie să fie umili și blânzi când promovează în grade
    - trebuie să fie onorabili și onești când sunt răsplățiți
  - nu pentru răsplată materială se face filosofia, ci pentru răsplata interioară care vine din cultivarea virtuților
    - studenții fac sacrificii personale pentru finalizarea studiilor
    - trebuie să fie recunoscuți pentru meritele morale
- Ce **nu** spune textul?
  - absența citatelor biblice și a referințelor la creștinism
  - absența referințelor explicite la Praga și conflictul hussit
  - absența numelor absolvenților și a *pronuntiatio*
  - aluzii implicite în *divisio*:
    - 1 “humiles et mansueti” ⇐ *BIBLIA, Iudith, 9, 16*:
“sed **humilium et mansuetorum** semper tibi placuit deprecatio”
    - 2 “honorabiles et honesti” ⇐ *BURIDAN, Comm. De anima, l. I, q. 3*:
“omnis scientia in bonis est **honorabilis et honesta**”

Pr1 80r **“Invitati ascendant”**, scribit venerabilis IOHANNES POLICRATICI in *De curialium magis et vestigiis philosophorum*. Reverendi patres magistrique venerandi, “quis ambigit illos alii fore preferendos, qui quasi naturali probitatis privilegio ampliati maiorum titulis invitantur ad virtutem et eorumdem beneficio future bonitatis ceteris faciunt fidem?” Et ob hoc ad philosophie studia invitantur ¶ humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur; ¶ insuper, ¶ honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur. ¶ Ergo non indignè nostris dicitur de talibus iustum propositum: **“invitati ascendant”**. ¶

Thema
Advocatio
Prothema

Divisio

Pr1 80v 10 **“invitati ascendant”**. ¶

Thema

Par1

Dixi ita quam primo eorum ¶ ad philosophie invitantur studia humiles et mansueti, ut gradibus exaltentur. ¶

Dilatatio

Nam dignius est ut honestiores semper ad officia promoveantur, discipuli vero et insipidi ac mansueti deiciatur, teste APULEYO in libro *De dogmate Platonis* sic ex ordinate: “hec est iusta, ex equitate veniens partitio, ut meliores semper in officiis preferantur; pessimi autem cives vel minus boni luce careant dignitatis”. Cui concordat GUALTERUS in *Alexandreis* libro I^o sic aienis: “exaltere velis siquos insignit honestas, eos morum sublimat apex, licet ampla facultas. Et patrie desit et gloria sanguinis alti”; et non sine causa. Nam, qui honestatibus plenus est interioribus animi, non indiget exterioribus. Atestante *Alexandreo* libro eodem ubi dicit: “non

1 invitati ascendant] Io. SARESB., *Polit.*, lib. IV, cap. 11, p. 275, l. 25. ¶ 3–6 quis — fidem] Io. SARESB., *Polit.*, lib. IV, cap. 11, pp. 275–276, ll. 26–3. ¶ 7 humiles et mansueti] cf. *BIBLIA*, *Iudith*, 9, 16. ¶ 8 honorabiles et honesti] cf. Io. BURIDANUS, *Questiones in De anima*, lib. I, q. 3, p. 181, l. 66. ¶ 15–17 hec — dignitatis] APUL., *Dogm. Plat.*, lib. II, 8; cf. TH. HEIBER., *Fl. doct.*, cap. “Electio”, p. 260, § t. ¶ 18–20 exaltere — alti] GU. CASTELL., *Alex.*, lib. I, cap. 1, ll. 93–95.

4 naturali] naturalis *Pr1* ¶ 18 Gualterus — Alexandreis] Alexandreis *scr. Pr1*; Gualterus in *Alexandreis mg. Pr1* ¶ 19 eos] *p.c. Pr1* ¶ 22 Alexandreo] *Alexandreo Pr1*

„Să avanseze cei invitați”, scrie venerabilul IOAN (DE SALISBURY) în *Policraticus* (sau) *despre certurile de la curte și despre urmele filosofilor*. Respectați părinți și magistri venerabili, „cine se îndoiește de aceia, preferându-i pe alții, (de aceia) care, înalțați din privilegiul aproape natural al probității înspre titluri mai mari, sunt invitați după virtute și din beneficul cărora le este produsă celorlalți credința în viitoarea bunătațe?” Și din această cauză sunt invitați la studiile de filosofie cei umili și blânzi, astfel încât să se înalțe conform gradelor; în plus, cei onorabili și onești, astfel încât să fie premiați conform virtuților. Și astfel nu în mod nedemn li se spune (absolvenților) noștri ce s-a propus în mod just despre acestea: **„să avanseze cei invitați”**.

Am spus așadar că în primul dintre ele sunt invitați la studiile de filosofie cei umili și blânzi, astfel încât să se înalțe conform gradelor. Căci este mai demn ca întodeauna cei mai onești să fie promovați către funcții; iar cei ce abandonează studiile și cei incapabili, chiar dacă sunt blânzi, să fie înlăturați, (cum) martor (este) APULEIUS în cartea *Despre dogmele lui Platon* astfel din cele ordonate: „aceasta este împărțirea dreaptă care vine din echitate, ca cei mai buni să fie preferați întodeauna în funcții, iar cei mai răi cetățeni sau cei mai puțin buni să se așină de la lumina demnității”. Aceștia îi concordă GUALTERUS (DE CHÂTILLON) în *Alexandreis*, cartea I, spunând astfel: „vei vrea să (ii) exalți, dacă pe unii îi distinge onestitatea, (atunci) măreția, adică capacitatea nobilă, îi înalță în moravuri. Și patriei îi este necesar, și gloria (este) a sângelui celor înalți”; și nu fără o cauză. Căci cel plin de onestitate este (plin) în cele interioare, și totodată nu este nedemn în cele exterioare. Atestând, (GUALTERUS în) *Alexandreis*, aceeași carte, unde spune: „așadar nu are nevoie

ergo eget exterius qui moribus intus habundat. Nobilitas est sola animi que moribus ornat". Unde et ORATIUS libro *Epistolarum* 25 suarum, epistola I: "virtus est vicium fugere, sapientia prima stultitia caruisse." Nam "qui sine ea ad beatitudinis viam tendit, quasi cecus in lubrico tendens ad alta presumptuos cadit. Unde etiam divinarum et humanarum rerum comptotem CRISPISSUS asseruit." Cum ergo "virtus ad gloriam, honorem, imperium, via vera" est, ad characterem eius talis calcat mundi virtutibus, 30 festivanter properandus est invitante philosophia verbis propositis: "invitati ascendunt". Et hoc quomam ad primum.

Dixi secundo quod ad philosophie studia invitantur honorabiles et honesti, ut virtutibus premientur, et non sine

35 causa. Dignum enim videtur ut quod est scientia preditus reddatur honestiore reverendus. SENECA, libro IV *Epistolarum* suarum: nam "vires boni ac honesti verbis sint eligendi et semper ante oculos sint habendi". Teste SENECA ibidem: scito autem "non eum esse beatum quem vulgus appellat, ad quem pecunia magna 40 confluxit, sed illum cui omne bonum in animo, erectum est et excelsum et mirabilia calcantem, qui neminem videt cum quo se commutatam velit, qui hominem ea sola parte estimat qua homo est, qui natura magistra utitur, ad illius leges se componit, sic vivit quomodo illa prescripsit; cui bona sua nulla vis excutit, qui mala in 45 bonum vertit, certus iudicii, inconcussus, intrepidus; quem aliqua vis (movet), nulla perturbat; in quem fortunatum quod habuit

22–24 non — ornat] GU. CASTELL. *Alex.* lib. I, cap. 1, ll. 103–104. || 25–26 virtus — caruisse] HOR. *Ep.* lib. I, ep. I, p. 231, ll. 41–42. || 26–29 quis — asseruit] IO. SARESB. *Poet.*, lib. VII, cap. 8, l. 119.7–11. || 29–30 virtus — vera] IO. SARESB. *Poet.*, lib. VIII, cap. 5, p. 245, ll. 26–27. || 37–38 vires — habendi] SEN. *Ep.* lib. I, ep. 11, § 8, p. 25, ll. 16–17.

27 tendens] tendes *Pr1* || 28 rerum] iter. *Pr1* || 40 animo] p.c. *Pr1* || 41 mirabilia] mortalium s.l. *Pr1* || 42 commutatam] cogitatum p.c. *Pr1* || 43 qui] quia *Pr1* || natura] naturalis a.c. *Pr1* || se] mg *Pr1* || 45 iudicii] iudicio p.c. *Pr1* || 46 movet] om. et lac. *Pr1* || fortunatum] fortuna, cum ed.

Thema

Pars 2

Dilatatio

de cele din afară cel care abundă de (bune) moravuri înaintur. Nobilitatea aparține doar minții pe care moravurile o decorează." De unde și HORATIUS în cartea *Epistolelor* sale, epistola I: „Virtutea este fuga de viciu, prima înțelepciune se abține de la prostie.” Căci „cel care fără ea tinde la calea fericirii, precum un orb care, tinzând pe lunecaș, cade premărare de la cele înalte. De unde, de asemenea, se împărtășește cu lucrurile divine și umane, (cum) a afirmat CRISPISSUS.” Prin urmare, de vreme ce „virtutea este calea adevărată înspre glorie, onoare, stăpânire”, înspre caracter gleznele lor calcă virtuțile lumii, trebuie considerat în mod festiv din ceea ce filosofia invită, după cuvintele propuse: „să avanseze cei invitați”, și aceasta în ce privește primul (rând).

Am spus în al doilea (rând) că la studiile de filosofie sunt invitați cei onorabili și onești, astfel încât să fie premiați conform virtuților, și nu fără o cauză. Căci pare demn ca cel ce este dotat cu știință să devină cu mai multă onestitate respectat. SENECA, în cartea a IV-a a *Epistolelor* sale: căci „bărbații buni și onești trebuie aleși după vorbe și întotdeauna trebuie avuți înaintea ochilor”. Martor (este) SENECA în același loc: căci este știut (că) „nu este fericit cel pe care poporul îl numește (așa), către care se scurg mulți bani, ci acela care, având tot binele în interior, se ridică și excelează, călcând pe cele admirabile, cel care nu vede pe nimeni cu care ar vrea să se substituie, care îl prețuiește pe un om doar pentru că este om, cel căruia natura îi folosește drept magistru, se organizează după legile ei, trăiește așa cum aceasta indică; cel căruia nici o forță nu-i poate smulge bunurile, cel care schimbă cele rele în bine, sigur în judecata (sa), neabătut, neînfricat; pe care orice forță îl mișcă, (dar) niciuna nu îl perturbă; în care soarta, care are cea mai novică săgeată, (când) lovește cu putere

telum nocentissimum vi maxima intorsit, pingit, non vulnerat", SENECA, *epistolam IV*³⁰. Et non mirum cum ipsi, scilicet boni ac sapientes, "nutriunt virtutes exemplis premiorum, || nec quisquam est qui ad morum summa invitatur ascendere, quando irremunerato non relinquatur quod conscientia teste laudatur", atteste CASSIODORUS libro *Epistolarum* suarum; "equum enim est, ut unicuique perficiat labor suus et sicut expendendo cognoscit incommoda, ita et rebus perfectis consequatur augmenta".

55 Cum ergo baccalaureis nostri propter studiorum acquisitionem multa incommoda persequentis exercitium, nec vigilando, nec ruinando, nec bursas suas evacuando pertulerunt. Non in merito ergo invitantur ad philosophie premia verbis propositis, sed "invitati ascendant" que fuerunt valentis.

Thema

* *

60 In quibus verbis breviter introductis duo tanguntur: Primo, nostrorum baccalaureis ad honoris culmen evocatio Q; Secundo tangitur ipsis eiusdem honoris oblatio Q. Primo in M significatur in hoc pluri nominatio: 'invitati', Q secundum notatur in hoc verbo additio: 'ascendant', Q ergo "invitati ascendant".

Subsermo,
Divisio

* *

Si quereret aliquis: qui invitantur et quo ascendere dicunt?, respondetur: invitantur ad premia, vocantur ad exempla. Debent autem ascendere ad statum maiorem, gradum altioerem et locum priorem.

Thema

Conclusio

38–47 non — vulnerat] SEN., *Ep.*, lib. V, ep. 45, § 9, p. 117, ll. 19–29; cf. TH. HIBERN., *Fl. doct.*, cap. "Beatitudo sive beatus", p. 82, § q. || 49–51 nutriunt — laudatur] CASS., *Ep.*, lib. II, ep. 16, l. 1; cf. TH. HIBERN., *Fl. doct.*, cap. "Remuneratio", p. 643, § b. || 52–54 equum — augmenta] CASS., *Ep.*, lib. II, ep. 33, 2; cf. TH. HIBERN., *Fl. doct.*, cap. "Remuneratio", p. 643, § e.

47 pingit] *pungit ed.* || 49 nutriuntur] nutriunt *pc.* Pr1 || 50 quando] qui *pc.* Pr1 || 67 exempla] *exema Pr1*

maximă, îl atinge, nu îl rănește" (SENECA, epistola a IV-a). Și nu e de mirare, de vreme ce ei, adică cei buni și înțelepți „nutresc virtuți din exemplele de premii; și nu este nimeni care să fie invitat să accedă la înălțimea morală, care, când nu este răspătit, nu abandonează ceea ce este lăudat prin mărturia conștiinței”, cum atestă CASSIODOR în cartea *Epistolelor* sale; „câci este egal ca pe un oarecare munca sa să îl împlinească și după cum cheltuieste să cunoască inconvenientele, tot așa și lucrurilor desăvârșite le urmează sporurile”. Așadar, de vreme ce absolenții noștri, (aflați) prea des din cauza dobândirii studiilor în exercițiul multor inconveniente, nici stând treji, nici ruinându-se, nici golindu-și buzunarele nu se resemnează. Deci nu după recompensă sunt invitați la premiile filosofiei după cuvintele propuse, ci „să avanseze cei invitați”, cei care au fost performanți.

În aceste cuvinte pe scurt introduse sunt vizate două (lucruri): în primul, evocarea absolenților noștri înspre culmea onoarei; în al doilea este vizată decernarea onorului însuși către ei. Primul este semnificat în această numire a mai multora: 'cei invitați', al doilea este denotat prin adăugarea acestui verb: 'să avanseze'; deci "să avanseze cei invitați".

Dacă cineva ar întreba: cine sunt invitați și la ce spun să avanseze?, se răspunde: sunt invitați la premii, sunt chemați la (lucruri) exemplare. Trebuie așadar să avanseze la un statut mai mare, la un grad mai înalt și la un loc mai în față.

- PAVEL SPUNAR, *Repertorium auctorum Bohemorum provectorum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans*, 2 vol., Institutum Ossolinianum, Bratislava–Praha, 1985–1995
- FRANTIŠEK ŠMAHEL (ed.), *The Charles University in the Middle Ages*, Brill, Leiden–Boston, 2007
- JAN SEDLÁK, *M. Jan Hus*, Dědictví sv. Prokopa, Praha, 1915
- HILDE DE RIDDER-SYMOENS, *A History of the University in Europe*, Vol. 1: *Universities in the Middle Ages*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003
- SIEGFRIED WENZEL, *Medieval 'Artes Praedicandi': A Synthesis of Scholastic Sermon Structure*, University of Toronto Press, Toronto, 2015
- MAGISTRI IOHANNIS HUS *Quodlibet*, CCCM 211, ed. BOHUMIL RYBA, Brepols, Turnhout 2006
- MAGISTRI IOHANNIS HUS *Polemica*, CCCM 238, ed. JAROSLAV ERŠIL, Brepols, Turnhout 2010

*Ad philosophiae studia invitantur
humiles et mansueti ut gradibus exaltentur.*
**Idealul moral al filosofului universitar
la începutul secolului al XV-lea**

Lect. Dr. Mihai MAGA

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj
Grant UBB-GTC № 31797/2016

28 martie 2017